

Asia: VN/5843/2026

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä seurannan vähimmäistiedoista ja vähimmäistiedon hallintamalleista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne tähän tekstikenttään

Sosiaali- ja terveysministeriölle

VN/5843/2026

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä seurannan vähimmäistiedoista ja vähimmäistiedon hallintamalleista

Hyvinvointiala Hali ry kiittää mahdollisuudesta lausua STM:n asetuksesta koskien hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuutta sekä niihin liittyviä vähimmäistietoja.

Asetusluonnoksen 4 §:n mukaan THL laatisi vuosittain STM:lle esityksen julkaistavista vähimmäistiedoista ja niiden edellyttämistä muutostarpeista sekä tietoaineistoista. Asetusluonnoksessa todetaan, että hyvinvointialueet, Kuntaliitto ja HUS-yhtymä voivat tehdä ehdotuksia vähimmäistiedoista ja niiden muuttamisesta THL:lle. Nämä varsinaiset vähimmäistiedot eivät ole nyt lausuttavana, jolloin muut sidosryhmät eivät voi ottaa kantaa käsillä olevan asian ytimeen eli varsinaisiin vähimmäistietoihin.

Hali toteaa, että THL:n esitys vähimmäistiedoista on ehdottomasti saatettava julkiselle lausuntokierrokselle, jotta vähimmäistietosisältöä voidaan kehittää paremmaksi. Nyt voidaan lausua vain vähimmäistietosisältöön liittyvistä prosesseista ja yleisemmistä kysymyksistä, joita käsitellään nyt lausuttavana olevassa asetuksessa ja sen perustelumuiotissa.

Valtakunnallisen tiedon tuotannossa on vielä paljon tehtävää

Asetuksen perustelumuistiossa todetaan, että ”[Hyvinvointialue-]uudistuksen eräänä tavoitteena oli, että tietoperustan olisi yhtenäinen ja vertailukelpoinen kansallisella tasolla, hyvinvointialueiden välillä ja hyvinvointialueiden sisällä. Tämä tavoite ei ole vielä tällä hetkellä toteutunut.” Hyvinvointiala Hali jakaa huolen yhtenäisen ja vertailukelpoisen tiedon puutteesta.

Perustelumuistiossa kuitenkin todetaan myöhemmin, että ”suoraan mitattavissa olevia tietokokonaisuuksia, joita voidaan jo varsin kattavasti seurata kansallisesti sekä eri väestöryhmien että palvelukokonaisuuksien osalta ovat palvelujen käyttö, saatavuus ja niiden kustannukset.” Hali huomauttaa, että esimerkiksi palvelujen saatavuuteen liittyvässä tietopohjassa on edelleen merkittäviä puutteita. Esimerkiksi ikäihmisten kotihoitoon tai asumispalveluihin pääsystä ei ole käyttökelpoista viranomaistietoa. Esimerkiksi ikäihmisten ympärivuorokautisen hoivapaikan saamisen odotusajoista kerää ja julkaisee valtakunnallista tietoa vain Hali.

Tämä on ongelmallista, koska kansalaiset ovat ennen kaikkea huolestuneita siitä, pääseekö ikäihmisten kotihoitoon ja asumispalveluihin (ja kuinka nopeasti), kun niitä tarvitsee. Kansalaisten luottamus voidaan palauttaa ainoastaan avoimella ja vertailukelpoisella tiedolla. Hyvinvointialueilta pitäisi siis edellyttää tietoja siitä, kuinka suuri osa ikäihmisten palvelutarpeen arvioista johtaa kotihoito- tai asumispalvelupäätökseen. Lisäksi tarvitaan viranomaistietoa siitä, kuinka nopeasti palvelua saa sen jälkeen, kun tarve sille on ilmennyt.

Edellä esitetty lainaus asetustekstistä on epätarkka myös kustannusten osalta. Esimerkiksi hyvinvointialueiden raportoimat somaattisen erikoissairaanhoidon kustannukset ovat yksi, lähes kahdeksan miljardin euron kokonaisuus. Tämä ei mahdollista tarkemman tilannekuvan muodostamista kustannuksista ja tehokkuudesta. Somaattisen erikoissairaanhoidon raportointia tulisi tarkentaa esimerkiksi erikoisalakohtaiseksi, jotta toiminnan tarkempi analysointi mahdollistuu.

Myös yksikkökustannustiedot ovat hyvin puutteellisia. Valtiokonttorin tilastojen pohjalta lasketuissa yksikkökustannustiedoissa on merkittäviä puutteita hyvinvointialueiden raportoimien lukujen virheiden sekä Valtiokonttorin palveluluokitusten laveudesta johtuen. Esimerkiksi ikäihmisten ympärivuorokautinen palveluasuminen sisältää sekä pitkäaikais- että lyhytaikaishoivan sekä kuntoutus- ja arviointiyksiköt, jolloin näiden kokonaisuuksien erillinen tarkastelu yksikkökustannusten näkökulmasta ei ole mahdollista. Nämä puutteet tulisi saada korjattua.

Tiedontuotannon frekvenssiä on lisättävä

Asetusmuistiossa todetaan, että ”tiheämpi vähimmäistiedon tuottamisen aikataulu on välttämättömyys, jotta tietoon perustuva ohjaus, johtaminen ja päätöksenteko on mahdollista.” Tiedontuotannon frekvenssiä on kehitetty monella alueella siten, että operatiivinen johto näkee keskeiset tiedot palveluiden toteutumisesta päivätasolla, ja esimerkiksi aluehallitukselle voidaan välittää tuore tilannekuva jokaisessa kokouksessa. Valtakunnallisella tasolla tiedontuotannon ajantasaistaminen ei kuitenkaan ole juuri edennyt. Hyvinvointialueilta on ehdottomasti vaadittava kuukausitason raportointia muustakin kuin hoitoonpääsyn tiedoista. Vain näin päästään tietoon pohjautuvaan päätöksentekoon, johtamiseen sekä seurantaan.

Muistiossa todetaan myös, että ”vahvistunut valtionohjaus on kolmas seikka, joka edellyttää käytettävissä olevan tietopohjan kehittämistä ohjauksen tarpeisiin ja tiedon hyödyntämisen laajentamista myös valtionhallinnon lakisääteisissä viranomaistehtävissä.” Valtionohjauksen keskeisenä ongelmana ovat vertailukelpoisen tiedon puute ja sen viiveet. Tilanne ei muutu, ellei alueilta edellytetä tiheämpää raportointia.

Muistiossa nostetaan esille myös yleisen vointimittari EQ-5D- 5L:n käyttöönotto alueilla. Vointimittarin käyttöönotto on erinomainen askel kohti palvelujen asiakaslähtöisempää seurantaan, arviointia ja kehittämistä. Yleinen vointimittari mahdollistaisi ensimmäistä kertaa väestön koetun hyvinvoinnin vertailun eri alueilla.

Kunnoittavasti,

Sanna Aunesluoma

toimitusjohtaja

Hyvinvointiala Hali ry

Lisätiedot:

Joel Kuuva

pääekonomisti

050 414 6444

joel.kuuva@hyvinvointiala.fi

Kuuva Joel
Hyvinvointialan liitto